

TRAFIKVERKET

Skolmaterial för dialog och reflektion om alkohol och droger i trafiken

Högstadiet

Skolmaterial för dialog och reflektion om alkohol och droger i trafiken

Det här materialet är tänkt att inspirera och vägleda dig som pedagog till ett aktivt arbete mot alkohol och droger i trafiken. Du som möter många ungdomar kan göra skillnad, din insats är viktig! Det gäller att ge varje årskull kunskap, mod och argument så att de kan stå emot och förhindra rattfylleri.

Skolmaterialet innehåller övningar, filmer och frågeställningar för ämnesövergripande temaarbeten som på olika sätt berör alkohol och droger i trafiken. Det bygger på samtalsbaserad undervisning för socialt och emotionellt lärande. I och med det ligger fokus på att lära ungdomar att motstå social press, grupstryck och att lära sig att säga nej till alkohol och droger i trafiken.

Genom Don't drink & drive arbetar Trafikverket för att ge ungdomar styrkan och insikten att

- aldrig köra alkohol- eller drogpåverkad
- vägra åka med en påverkad förare
- hindra andra från att köra påverkade.

Med vänlig hälsning

Trafikverket

Innehållsförteckning

- SID 4 **Till dig som är pedagog**
- SID 8 **Årskurs 7 Pass 1** Attityd, respekt, ansvar och beteende
- SID 11 **Årskurs 7 Pass 2** Att våga säga nej
- SID 14 **Årskurs 7 Pass 3** Vem och vad påverkar dig?
- SID 16 **Årskurs 8 Pass 1** Stå upp, tänk själv
- SID 19 **Årskurs 8 Pass 2** Att ta ansvar
- SID 21 **Årskurs 8 Pass 3** Påverka andra
- SID 23 **Årskurs 9 Pass 1** Val - handling - konsekvens
- SID 25 **Årskurs 9 Pass 2** Att vara en förebild och påverka andra
- SID 27 **Årskurs 9 Pass 3** Undersökning & Elev till elev
- SID 29 **Årskurs 9 Droger och trafik - Välj livet**
- SID 33 **Fakta om alkohol och droger i trafiken**

Till dig som är pedagog

Pedagogiskt upplägg

Detta material består av övningar och filmer som på olika sätt berör problematiken kring alkohol och droger i trafiken. Materialet är anpassat för tematisk undervisning i årskurserna 7 till 9. Undervisningen är ämnesövergripande och kopplad till skolans alkoholförebyggande arbete. Du kan som pedagog använda materialet som en stomme att utveckla i sin helhet eller plocka delar av.

Pedagogiken bygger på att ge ungdomar verktyg för att ta avstånd från att köra påverkade, åka med någon som är påverkad och hindra andra att göra det. Metoden baseras på teorier om samtal och dialog för social inlärning, färdighetsträning, normativ undervisning samt risk- och skyddsfaktorer. Det innebär bland annat att fokus ligger på att öka elevernas riskmedvetenhet, träna deras sociala och personliga färdigheter, stå emot grupstryck samt att bidra till att utveckla förmågan att fatta egna beslut och ha rätt beteende.

Material och metod utgår i första hand från ett antal återkommande nyckelbegrepp. För att förbereda och ge dig en första inblick i innehållet följer här en redogörelse för begreppen och dess definitioner:

- **Val, handling och konsekvens.** Om man gör ett val leder det till en handling som får konsekvenser.
- **Attityd.** Positiv attityd inbjuder till positiva resultat och negativ attityd inbjuder till negativa resultat.
- **Beteende.** Attityd och beteende stämmer inte alltid överens och därför är det viktigt att vi ger ungdomar verktyg för att aktivt ta avstånd från alkohol och droger i trafiken.
- **Ansvar.** Vi har en skyldighet att uträtta något och en skyldighet att stå till svars för det vi har gjort eller inte gjort.
- **Respekt.** Vi ser och bryr oss om varandra.

Mål med materialet är att ungdomar

- får en ökad kunskap om de risker och konsekvenser som alkohol och droger i trafiken medför
- aktivt tar ställning mot alkohol och droger i trafiken, väljer att inte köra påverkade, inte åker med andra som är påverkade och aktivt hindrar andra från att köra påverkade i trafiken
- får en kunskap om generella trafiksäkerhetsaspekter som att använda bälte, hjälm och hålla hastigheten
- förbättrar sin sociala och personliga förmåga att stå emot grupstryck och får verktyg att ta "rätt" beslut.

Struktur och övningar

Den tematiska undervisningen i materialet för årskurserna 7 till 9 bygger på tre övningar per årskurs. I varje övning fokuserar vi på att skapa dialog och reflektioner elever emellan och tillsammans med vuxna. Ungdomar vill ha tydliga ramar för att veta vad som är acceptabelt eller övertramp. Vår förhoppning är att varje övning ska få eleverna att stegvis ta ställning och göra avgörande val mot alkohol och droger i trafiken. Detta sker genom gruppdynamiska övningar, värderingsövningar, samtal i grupp, rollspel och diskussion med föräldrarna.

Att leda övningarna

De olika övningarna hjälper till att strukturera och inleda tankar, attityder och värderingar. Som ledare är det viktigt att du skapar ett öppet diskussionsklimat och låter deltagarna uttrycka sina åsikter. Du ska förhålla dig neutral och inte tala om vad som är rätt och fel eller värdera de åsikter som kommer upp. Att respektera varandras rätt till olika uppfattning är det mest grundläggande för dialogen. Samtidigt är det förstås viktigt att det finns utrymme för åsikter och att de prövas mot varandra. Ofta förekommande komplikationer när man arbetar med värderingsfrågor är att det uppstår öppna motsättningar. Din roll som ledare är då att nyansera diskussionen. Kör du fast ska du inte försöka sopa problemet under mattan, utan i stället lyfta fram, erkänna och tydliggöra.

Varje övning bör inledas med att du som ledare för in gruppen på samtalsämnet. Klargör ämnets omfattning och den specifika frågan som kommer att diskuteras. Förklara även vad den övning ni ska arbeta med går ut på och var tydlig med dina anvisningar. För att hålla diskussionen på rätt kurs är det viktigt att gruppen håller sig till kärnfrågan och inte tillåts för stora utsvävningar. Använd frågor som öppnar för fortsatt diskussion. Hur? Vad? När? Och varför?

I gruppdiskussioner är det lätt att någon eller några tar över och dominerar samtalet. Det är lätt att eleverna halkar in i givna och förväntade roller. Därför är det bra om du försöker låta alla komma till tals och undviker att de med starka viljor tar över.

För att på ett naturligt sätt avsluta diskussionen kan du försöka summera varje övning och ämne med att gå igenom uppkomna argument, svårigheter, hinder och möjligheter. Exempel på frågor:

- Vad har vi lärt oss av varandra?
- Har någon ändrat ståndpunkt i frågan eller förstärkts i sin ståndpunkt?
- Har du lärt dig något för framtiden?
- Kan vi forma ett gemensamt förhållningssätt till frågan?

Koppling till läroplan och kursplaner

Skolans arbete med alkohol och droger i trafiken har en stark förankring såväl i läroplanen och kursplanerna som i skollagen. Utbildningen i skolan ska ge eleverna kunskaper och färdigheter samt i samarbete med hemmen främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I uppdraget poängteras att skolan ska fostra ungdomar och överföra grundläggande värden och främja deras lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Detta material tar fasta på det genom att ge ungdomar möjlighet att utveckla sin förmåga att kritiskt granska förhållanden och inse konsekvenser av olika handlingsalternativ.

Allt material är utformat så att det lätt kan integreras i den ordinarie undervisningen och till varje övning finns en handledning. I ett flertal av kursplanerna och betygskriterierna anges vikten av personligt ansvarstagande, förståelse för det gemensamma samhällets bästa och värdet av att

eleverna utvecklar sin egen inlevelse, reflektion, hälsa och förståelse. Särskilt tydligt är detta i ämnena samhällskunskap, idrott och hälsa samt svenska.

Detta material är därför uppbyggt för att möta krav från dessa ämnens kursplaner och betygskriterier. Genom undervisningen ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

Bild

- Kommunicera med bilder för att uttrycka budskap.
- Arbeta med framställning av berättande informativa och samhällsorienterande bilder om egna erfarenheter, åsikter och upplevelser.
- Utveckla kunnandet om ord och begrepp för att kunna läsa, skriva och samtala om bilders utformning och budskap.

Biologi

- Förstå hur den fysiska och psykiska hälsan påverkas av sömn, kost, motion, sociala relationer och beroendeframkallande medel.

Idrott och hälsa

- Förstå att fysiska aktiviteter och en hälsosam livsstil är grundläggande för människors välbefinnande.
- Utveckla kunskaper om vad som påverkar den fysiska förmågan och hur man kan påverka sin hälsa genom hela livet.
- Förstå olika definitioner av hälsa, samband mellan rörelse, kost och hälsa och sambandet mellan beroendeframkallande medel och ohälsa.

Samhällskunskap

- Utveckla kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer.
- Reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar.
- Analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller.
- Uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv.
- Söka information om samhället från medier, Internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet.

Svenska

- Utveckla sitt tal och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära.
- Utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier.
- Arbeta med muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från skola och samhällsliv. Anpassning av språk, innehåll och disposition till syfte och mottagare. Olika hjälpmedel, till exempel digitala verktyg, för att planera och genomföra muntliga presentationer.
- Öva sig i informationssökning på bibliotek och på Internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer.

Utdrag från skolans kursplaner

Föräldrasamverkan

Högstadietiden innebär för många ungdomar mopedkörning och så småningom även övningskörning för personbil. De som inte har egen moped skjutsas kanske av sina kompisar, det är inte säkert att det finns hjälm till båda. Många unga har sin alkoholdebut när de går på högstadiet. De ställs inför nya situationer och risker. Att kombinera alkohol, droger och trafik kan få katastrofala konsekvenser.

Skolan och föräldrarna har var för sig en viktig roll i att agera förebild och sätta gränser samt upplysa ungdomarna om riskerna med alkohol och droger i trafiken. Skolan kan engagera föräldrarna genom att berätta hur ni arbetar med alkoholfrågor i undervisningen. Använd en del av föräldramötet eller arrangera speciella temakvällar för att lyfta dessa viktiga frågor.

Som stöd kan du som pedagog kan ladda ner en färdig PDF-presentation som beskriver Don't drink & drive, aktuell statistik om ungdomar och alkohol och trafik samt en kortfattad beskrivning av skolans arbete. Bildspelet kan du använda när du möter föräldrarna, du kan ladda ner det från www.trafikverket.se/ddd.

Utvärdering

Utvärdering för din klass hittar du här:

[Länk till utvärdering](#)

Tanken är att du kan använda dessa för att utvärdera både elevernas inställning till alkohol och trafik samt om de tror att de påverkats av materialet.

Åk 7

Pass 1: Attityd, respekt, ansvar och beteende

Kortfakta

Syfte: Ge en inblick i de grundläggande värden som påverkar oss, våra val och vårt beteende.

Lektionslängd: 80 minuter.

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Material till passet:

Begreppet attityd

Inled övningen med en idéstorm om: Vad betyder ordet attityd för dig?
Exempel: positiv attityd, negativ attityd, att retas, kamratskap, m.m.

Stöd: Ledaren ställer en fråga eller gör ett påstående och gruppen får fritt associera. Alla åsikter och förslag skrivs upp på en stor tavla eller blädderblock.

Exempel på följdfrågor till idéstorm:

- Vilken skillnad är det mellan positiv och negativ attityd? *Exempel: Positiv attityd inbjuder till positiva resultat och negativ attityd inbjuder till negativa resultat. Du ser, eller ser inte, möjligheter.*
- Hur blir du bemött om du är positiv respektive negativ?
- Ge exempel på någon som ofta är positiv?
- Ge exempel på hur en positiv person uppträder. *Exempel på platser: skolgården, klassrummet, hemma, ute på stan.*

Begreppet ansvar

Heta stolen/Stå upp-övning (de som håller med ställer sig upp):

- Jag bäddar ofta min säng
- Jag städar eller diskar alltid hemma
- Det är skillnad på att ta ansvar hemma och i skolan *Motivera!*
- Jag tycker det är fel att klottra och förstöra
- Jag gör alltid mina hemläxor
- Det är okej att skolka *Fördjupa: val-handling-konsekvens*
- Jag tar alltid ansvar för vad jag gör

- Det är okej att ljuga
- Mina kompisar tar ansvar för vad de gör
- Jag kämpar alltid 100 procent
- Jag fuskar aldrig
- Jag använder alltid hjälm när jag cyklar *Fördjupa: val-handling-konsekvens*

Fortsätt med att diskutera mer om ordet ansvar:

- Är du ansvarig för något, till exempel i hemmet eller i klassrummet?
- Om du inte tar ditt ansvar, vilka konsekvenser kan det få?
- Du har huvudrollen i ditt liv, vilket ansvar har du och vilka konsekvenser innebär det för dig?
Exempel: göra läxor – högre betyg, vara en bra kamrat – bättre och längre relationer, äta rätt – mår och presterar bättre, använda cykelhjälm och bilbälte – säkrare i trafiken

Begreppet respekt

Låt eleverna ge exempel på vad respekt kan innebära utifrån betydelsen "att bli sedd".
Utgå från följande miljöer:

- Skolan
- Fritiden
- Trafiken
- Andra exempel

Fortsätt med heta stolen/Stå upp-övning:

- Det är respekt att ha "rätt" kläder
- Jag har respekt för duktiga elever
- Respekt handlar om makt
- Respekt är positivt
- Det är respekt att lyda sina föräldrar *Motivera!*
- Det är respekt att ha den senaste mopedmodellen
- Det är respekt att våga säga vad man tycker
- Att vara bäst på idrott är respekt
- Att skrika fula ord till varandra är respekt
- Det är respekt att alltid ha hjälm när jag kör moped *Fördjupa: val-handling-konsekvens*
- Det är respekt att vara en schysst kompis
- Att våga säga vad man tycker är respekt

Sammanfatta

Låt eleverna berätta och diskutera vad orden attityd, respekt och ansvar betyder för dem.

Diskutera sedan på vilket sätt orden kan påverka vårt beteende när vi cyklar, kör moped eller bil.

Du har huvudrollen i ditt liv, vilket ansvar har du och vilka konsekvenser innebär det för dig? Be eleverna individuellt fundera på frågan utifrån vad de har för drömmar och mål i livet, nu och i framtiden, vad de själva kan påverka och vad det kan få för konsekvenser.

Vad tycker du att vi har lärt oss i dag och kommer det att påverka dig på något sätt?

Fördjupning (frivillig)

Be eleverna skriva en egen berättelse som klart visar vad orden attityd, respekt och ansvar står för.

Hemuppgift (frivillig)

Förslag på frågor/uppgifter för eleverna att diskutera hemma:

- Berätta för föräldrarna vad orden attityd, respekt och ansvar betyder för dig. Diskutera gärna dessa tillsammans.
- Diskutera på vilket sätt orden kan påverka vårt beteende när vi cyklar, kör moped eller bil.

Åk 7 | Pass 2: Att våga säga nej

Kortfakta

Syfte: Eleverna får möjligheten att diskutera och reflektera kring varför vissa väljer att köra påverkade i trafiken samt vem och vad som kan påverka oss att låta bli.

Lektionslängd: 90 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd. Förbered för filmvisning. Filmen "Gräsmark var så tyst och stilla" som visas är relativt stark och sorglig. Eleverna kan reagera olika på den och känslorna kan vara obekväma att visa i klassrummet. Titta gärna på filmen före lektionen och se till att kuratorn är införstådd om några elever behöver prata efteråt. Elever som varit med om tragiska händelser kan behöva förberedas på vad som kommer i filmen eller, om de så önskar, ej närvara vid visningen.

Material till passet:

Se på filmen

Storyline: I filmen möter vi ungdomar som var med den ödesdigra natten då två ungdomar dör efter att ha kört moped onyktra.

Diskussion och reflektion efter filmen

Frågor att diskutera efter filmen:

- Vilka känslor får du? Berätta. *Exempel: onödigt, dumt, klantigt, varför lyssnar vi inte på varandra? Det händer inte mig, det var en kort resa.*
- Vad hände? Kan det hända igen? Kan det hända någon du känner?
- Vilket budskap hade filmen och varför tror du att vi tittar på den?
- Utgå från filmen och fundera på vem och vad som kunde ha ändrat det fruktansvärda. Berätta.
- Varför tror du att de inblandade gjorde sina val? *Exempel: gruppträck, känsla av odödlighet, kort resa, ofarlig väg, vi åker ändå inte fast, det händer inte mig.*
- Hur går det här ihop med de inblandades framtidsplaner? *Exempel: Vad missar de som omkom? Hur kommer detta att påverka de som fortfarande lever?*
- Vad har du lärt dig av det här? Berätta.

Gruppträck

Fortsätt sedan med en stå-uppövning (De som håller med ställer sig upp).

- Att lyda sina föräldrar är löjligt.
- Jag har min egen stil.
- Jag vågar alltid säga vad jag tycker.
- Jag är bra på att påverka andra. *Fördjupa: val-handling-konsekvens.*
- Att cykla eller köra moped utan hjälm är farligt.
- Jag tar alltid ansvar för mina handlingar.
- Mina kompisar påverkar mig. *Fördjupa: val-handling-konsekvens.*
- Jag respekterar alltid andras åsikter.
- Att åka fast för polisen ”kostar”.
- Jag skulle aldrig åka med någon i trafiken som är påverkad. *Motivera.*
- Killar är en större risk än tjejer i trafiken.
- Jag vågar stå för vad jag tycker.
- Rattfylleri är något som angår alla. *Motivera.*

Lista egenskaper

Dela in eleverna i par och låt dem besvara de två uppgifterna om egenskaper i PDF-presentationen. Två par går sedan ihop för att jämföra och prata om de olika aspekter de bestämt sig för.

Sammanfatta

Dela in eleverna i par och låt dem lista fyra saker som de har lärt sig om positivt gruppträck och kamratskap. Använd övning 2 i PDF-presentationen.

Låt sedan grupperna redovisa sina förslag. Skriv upp på tavlan och diskutera.

Fördjupning (frivillig)

Fyra hörn om gruppträck.

Du och några kompisar sitter hemma hos dig och spelar kort. Ni börjar bli hungriga och beställer pizza. Du har moped men hjälmen är borta. De andra tycker att du ska ta moppen och hämta pizzorna, men du vill inte eftersom det är farligt. Vad gör du?

1. Du åker trots att det är farligt.
1. Du låter en av de andra låna moppen för att hämta pizzorna.
2. Du vägrar och föreslår att ni går för att hämta pizzorna tillsammans.
3. Annat alternativ.

Stöd: Kan situationen hända på riktigt och i så fall varför? Varför valde du detta alternativ? Vilka konsekvenser kan det få för föraren – polis, skada, död, mm.? Är det någon som vill byta hörn?

Hemuppgift (frivillig)

Låt eleverna diskutera följande frågeställningar tillsammans med föräldrarna:

- Vad finns det för argument för att inte köra påverkad i trafiken? Vilka argument kan du och dina föräldrar komma på?

Åk 7 | Pass 3: Vem och vad påverkar dig?

Kortfakta

Syfte: Gruppträck och kamrater är viktiga faktorer i vår omgivning och påverkar oss till beslut. Därför går denna övning ut på att hantera personlig och social påverkan.

Lektionslängd: 60 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Material till passet:

Repetition från förra passet

Diskutera kort filmens handling (Resumé: "Två unga människor är alkoholpåverkade en midsommarnatt och omkommer i en mopedolycka.")

Låt eleverna sedan diskutera följande frågor:

- Berätta om dina känslor. *Exempel: onödigt, dumt, klantigt, varför lyssnar vi inte på varandra? Det händer inte mig, det var en kort resa.*
- Hur kunde det hända? *Exempel: gruppträck, känsla av odödlighet, kort resa, ofarlig väg, vi åker ändå inte fast, det händer inte mig.*
- Finns det något som vi kan lära oss av filmen och ta med oss för framtiden? *Exempel: val – handling – konsekvens.*

Att påverkas

Berätta och diskutera i helklass: "Att vara eller inte vara påverkad i trafiken är definitivt något du själv bestämmer. Samma sak om du åker med någon som kör påverkad."

- Varför tar då vissa detta beslut ändå?
- Vem inspirerar dig mest till att ta initiativ och göra saker? *Exempel: föräldrar, lärare och kompisar.*
- Vem påverkar dig mest till att låta bli att göra saker du inte får göra?

Grupparbete om påverkan

Låt eleverna i grupper om tre till fyra svara på följande två frågor. Underlag för elevernas arbete finns i PDF-presentationen.

- Ge exempel på orsaker till att vi gör saker som vi inte får göra. *Exempel: spänning, ta risker, testa gränser, vara cool, gruppträck, nyfikenhet, roligt.*
- När vi gör dessa val, tänker vi då på konsekvenserna? Motivera.

Återsamlas och låt eleverna berätta vad de kommit fram till.

Sammanfatta

- Kan du ge exempel på vad vi har pratat om och lärt oss idag?
- På vilket sätt kan det påverka dig i framtiden?

Fördjupning (frivillig)

Välj tillsammans med klassen ut en scen ur filmen som ni tror är avgörande för den tragiska utgången. Iscensätt den i klassrummet men med ett positivt slut.

Stöd: Forumspelets syfte är att förvandla åskådaren från att vara passiv till att bli aktivt delaktig. Styrkan i forumspelet utgår från den enskilda individen. Forumspelet synliggör problem och ger åskådarna möjlighet att påverka och hitta vägar ur olika situationer.

Hemuppgift (frivillig)

Frågor och uppgifter för eleverna att diskutera hemma tillsammans med föräldrarna:

- Be eleverna berätta hemma om filmen som handlade om ungdomarna som omkom i mopedolyckan.
- Be eleverna diskutera hemma varför detta hände och vad som kunde ha förändrat det fruktansvärda? (Du bestämmer om uppgiften ska vara skriftlig eller muntlig.)

Åk 8 | Pass 1: Stå upp, tänk själv

Kortfakta

Syfte: Övningen går ut på att träna sin styrka att stå för det man tycker och argumentera för sin sak. Detta sker genom dialog, reflektion och argumentation.

Lektionslängd: 70 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd. Förbered för filmvisning av filmen "What would your mama say".

Material till passet:

Se filmen

Storyline: I filmen möter vi kompisar på en fest där deltagarna ingriper då en tjej uttrycker att hon ska köra hem.

Diskussion och reflektion efter filmen

- Har du varit med om någon liknande situation?
- Vilket tror ni är det bästa sättet att förhindra någon som är alkoholpåverkad att köra moped/bil?

Argumentationsövning

Dela upp gruppen i par. I PDF-presentationen beskrivs tre scenarion. Övningen går ut på att eleverna ska argumentera för sin egen åsikt, ställa frågor och lyssna på varandra. Efteråt samlas ni i helklass och skriver upp och diskuterar argumenten på tavlan. Ställ gärna följdfrågor till deras diskussioner och be dem fundera på vilka konsekvenser de olika valen kan få. Känner du att eleverna behöver stöd eller vill utveckla diskussionen kan du använda "Stöd till läraren vid Argumentationsövning".

Sammanfattning

- Låt eleverna ge exempel på vad vi har pratat om och lärt oss idag. *Exempel: dina val kan få konsekvenser som inte bara påverkar dig själv, utan även andra.*
- På vilket sätt kan det påverka dig i framtiden?

Fördjupning (frivillig)

Låt eleverna arbeta i grupper om tre, fyra elever och diskutera följande scenario och de tillhörande frågorna. Återgå till helklass och diskutera gemensamt.

Scenario

Dina två kompisar har druckit alkohol, men inte du. Ni ska iväg och träffa fler kompisar. Ni kan välja mellan att gå i 15 minuter eller ta mopederna. De andra tycker att det är självklart att ni ska åka moped. Du måste övertyga dina kompisar om att gå i stället, men hur?

Diskutera

- Finns det fler alternativ att välja på än att åka eller gå?
- Skriv ner de fem största riskerna med att köra påverkad.
- Skriv olika förslag på hur du skulle försöka övertala dina kompisar.

Hemuppgift (frivillig)

Frågor och uppgifter för eleverna att arbeta med hemma tillsammans med föräldrarna:

- Be eleverna berätta hemma om filmen.
- Be eleverna diskutera hemma med sina föräldrar vad de har för förhållningssätt till alkohol och droger i trafiken.

Stöd till läraren vid Argumentationsövning

Värt att tänka på

Utrusta dig med en egen spärr som stoppar dig från att åka med påverkade förare i trafiken. Det är modigt att vägra åka med och hindra andra att köra påverkade.

Undvik att situationen uppstår. Bestäm i förväg hur du ska ta dig hem när du ska på fest.

Tips

- Ta med dig prylar så att du kan sova över.
- Lokaltrafik. Det går kanske bussar och andra färdmedel på nätterna?
- Hör med mamma eller pappa om de kan hämta.
- Se till att ha taxipengar med dig. Eller ta en taxi och låt föräldrarna betala när du kommer hem.
- Gå hem.

Argument för att hindra någon att köra påverkad

- Du kan bli av med körkortet. Hur kul är det att göra om alltihop och betala hela utbildningen en gång till?
- Vad tror du dina föräldrar säger om du åker fast?
- Du kan få fängelse om du har över en promille.
- Du kan bli en mördare. Många dör i alkohololyckor varje år.
- Du är en IDIOT!
- Jag vill fortsätta att äta lunch med dig varje dag i skolan utan att behöva mata dig.
- Din försäkring gäller inte.
- Jag ringer dina föräldrar.
- Ta bilnycklarna.
- Ta och göm undan bilnyckeln.
- Ring polisen. Om du känner dig som en tjallare, tänk på att du gör kompis en tjänst genom att stoppa henne eller honom.

Åk 8 | Pass 2: Att ta ansvar

Kortfakta

Syfte: För att kunna ta sitt ansvar krävs att ungdomar reflekterar över vilka konsekvenser ett visst handlande kan få. Denna övning lägger därför tonvikten på begreppen val – handling – konsekvens.

Lektionslängd: 100 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Material till passet:

Diskussion och reflektion om ansvar

Inled övningen med att diskutera följande frågor:

- Ungefär var femhundra förare på vägarna i Sverige beräknas vara påverkad av alkohol.
- Varför tror du att det är så många som kör påverkade i trafiken? *Exempel: gruppträck, känsla av odödlighet, kort resa, ofarlig väg, vi åker ändå inte fast, det händer inte mig.*
 - Kan du påverka det här?

Varje vecka dör mer än en person i en alkohol- eller narkotikarelaterad trafikolycka. Vem blir nästa offer?

- Tar du ansvar för dig själv och andra?
- På vilket sätt kan du och samhället göra något åt trafiksäkerhetsproblemet?

Låtsas att du vet att din kompis har kört moped påverkad. Kan det vara ett uttryck för att han eller hon inte bryr sig om andra?

- Ge exempel på vad som kan hända och vilka som kan drabbas.
- Vilka kan få din kompis att ändra sitt beteende? *Exempel: anhöriga, andra medtrafikanter, fotgängare, kompisar, kompisen själv.*

Återkoppla frågorna till val – handling – konsekvens, så att klassen tillsammans får fundera över vilka val det finns i den situation ni har pratat om? Vilka är handlingarna och vad får det för konsekvenser?

Du bestämmer slutet

Visa den första av de två serierna i PDF-presentationen för klassen och läs den högt tillsammans. Dela in eleverna i par och be dem rita och skriva färdigt slutet. Låt eleverna presentera sina förslag på slut i helklass. Gör därefter samma sak med serie nummer två.

Sammanfattning

Låt eleverna redovisa sina berättelser och diskutera hur de slutar utifrån val – handling – konsekvens.

Avsluta övningen med följande frågor:

- Kan du ge exempel på vad vi har pratat om i dag och vad vi har lärt oss?
- Hur kan det vi diskuterat i dag påverka dig för framtiden?

Fördjupning (frivillig)

Gör en serietidning av era serier och dela ut i skolan i syfte att inspirera andra att ta ställning mot påverkade personer i trafiken.

Eller

Fyra hörn-övning.

Din bästa kompis är tydligt alkoholpåverkad. Han eller hon sätter sig på sin moped och ska just vrida om nyckeln för att köra iväg. Vad gör du?

1. Låter kompiserna åka iväg.
2. Säger till kompiserna att stiga av mopeden och inte åka iväg.
3. Rycker ur nyckeln och sticker därifrån så fort du kan.
4. Annat alternativ

Stöd: Vad tycker du om situationen, kan det hända på riktigt och i så fall varför? Varför valde du detta alternativ? Vilka konsekvenser kan det få för föraren – polis, skada, död, m.m.? Är det någon som vill byta hörn?

Hemuppgift (frivillig)

Förslag på uppgifter för eleverna att diskutera hemma med föräldrarna:

- Kopiera serierna och berätta om dem hemma.
- Kan slutet på serierna ändras på något sätt? Både i positiv och negativ bemärkelse.

Åk 8 | Pass 3: Påverka andra

Kortfakta

Syfte: Genom att arbeta fram en egen kampanj får eleverna möjlighet att påverka andra att ta ställning mot alkohol och droger i trafiken.

Lektionslängd: 165 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd. Användbar fakta om alkohol och droger i trafiken finner du som kopieringsunderlag i slutet av denna lärarhandledning. Obs! För att genomföra den här övningen bör eleverna ha viss förkunskap om alkohol och droger i trafiken.

Material till passet:

Genomgång av övningen

Berätta för eleverna att övningen handlar om att de ska ta fram en egen idé för en kampanj för att minska antalet påverkade i trafiken.

Övningen inleds med att eleverna först ska arbeta med tvärtom-metoden för att sedan utforma sina egna kampanjidéer. I kampanjerna kan de använda de argument som framkommer under tvärtom-övningen och information som de själva samlar.

Tvärtom-övning

Stöd för övningen: Tvärtom-metoden är ett effektivt sätt att arbeta fram kreativa och konkreta förslag på lösningar på problem och svårigheter. Man gör det motsatta till det man tänkt sig. Metoden kan göras i tre steg. Det är dock inte alltid nödvändigt. Ibland räcker det med steg 1 och ett bra samtal efteråt.

Gruppen idéstormar så många idéer som möjligt kring frågan om hur vi kan få fler påverkade förare i trafiken. Skriv upp alla tänkbara "tvärtom"-påståenden vartefter de dyker upp. Försök att hitta på så många saker ni kan, men kom ihåg att vara realistiska.

Efter några minuters idéstormande korar klassen de fyra bästa "få flera att köra fulla"-argumenten.

Låt eleverna vända på argumenten. På vilka sätt gör man starka positiva argument av något negativt? Det räcker inte med att sätta in ett "inte" i en befintlig mening! Uppmana eleverna att skapa konstruktiva slogans utifrån de ursprungliga, negativa argumenten.

Exempel 1: Gör det lagligt att köra berusad! Vänd på argumentet! Skärpta lagar och straff för att köra berusad! Exempel 2: Gör det lättare att ta bilen till krogen! Vänd på argumentet! Gör det svårare för folk att ta bilen till krogen och underlätta istället för folk att åka kollektivt!

Gemensam genomgång av uppgiften och grupparbete

Dela in eleverna i grupper om tre, fyra elever. Gå igenom övningsmaterialet (finns i PDF-presentationen) tillsammans så att alla förstår uppgiften.

Låt eleverna i grupper arbeta efter den uppdragsbeskrivning som finns i PDF-presentationen. Arbetsgången ser ut på följande sätt: ta fram argument och fakta, utforma idé och slutför och presentera.

Presentation av kampanjer

Låt eleverna presentera kampanjerna och ge även utrymme för diskussioner om deras kampanjer.

Sammanfattning

Ställ gärna följande frågor för att sammanfatta övningen:

- Ge exempel på vad du har pratat om och lärt dig idag? På vilket sätt tror du att vi kan påverka andra genom vårt arbete?
- På vilket sätt kan det påverka dig i framtiden?

Fördjupning (frivillig)

Ställ ut gruppernas arbeten. Bjud in hela skolan och anhöriga till en presentation för att berätta om arbetet.

Hemuppgift (frivillig)

Ge eleverna i uppgift att berätta hemma om kampanjarbetet i skolan och visa exempel på bidragen.

Åk 9 | Pass 1: Val - handling - konsekvens

Kortfakta

Syfte: Diskutera och reflektera över hur det kommer sig att vissa kör drog- eller alkoholpåverkade. Vilka risker och konsekvenser kan det medföra?

Lektionslängd: 80 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd. Förbered för filmvisning av "Inte en till".

Material till passet:

Se filmen

Storyline: I filmen berättar ett befäl om hur en trafikolycka orsakad av en ung alkoholpåverad förare kan upplevas ur en polis perspektiv, från larm till kontakt med anhöriga.

Diskussion och reflektion efter filmen

Frågor att diskutera efter filmen:

- Vilka känslor får du när du ser filmen?
- Skulle denna olycka kunna ha förhindrats? *Exempel: Larmat polis då Pelle körde iväg, tagit Pelles nycklar...*
- Finns det något du kan göra för att minska risken för att du själv eller någon annan ska ta impulsiva beslut?

Konsekvenser

Visa PDF-presentationen och låt eleverna i par arbeta med frågorna i den.

- Var fjärde dödad mopedist har alkohol i blodet. Hur kommer det sig att vissa kör rattfulla? *Exempel: gruppträck, förstår inte allvaret, svag självkänsla.*
- Var åttonde kvinna i åldern 18-19 år säger att de åkt med en påverkad förare det senaste året. Vad är det som får en person att sätta sig på en moped eller i en bil tillsammans med en påverkad förare? *Exempel: dåligt omdöme, litar på föraren, kort sträcka, låg fart.*

- Hur tror du att man känner sig om man skadar eller dödar någon genom att köra påverkad i trafiken? *Exempel: ånger, skam, vill aldrig gå upp ur sängen, tänk vad som kunde hänt.*
- Vilka blir följderna för familj, anhöriga och vänner efter en rattfylleriolycka? *Exempel: ilska, besvikelse, ensamhet.*

Samlas igen och diskutera vad eleverna har kommit fram till.

Stöd: Det är bra att gå runt och stötta grupperna. Många elever har en tendens att ha bråttom och tycker att de är klara efter tio minuter. Det gäller att få eleverna att ta in uppgiften, att utveckla svaren och ge många exempel.

Sammanfatta

Sammanfatta övningen med hjälp av följande frågor:

- Kan du ge exempel på vad vi har pratat om och lärt oss i dag?
- På vilket sätt kan det påverka dig i framtiden?

Fördjupning (frivillig)

Skrivövning 1

En påverkad 19-åring mejade ned min mamma, som cyklade längs vägen. Jag blev på ett ögonblick ensam med min pappa och lillebror.

Hur kunde min mamma bli dödad? Skriv din berättelse om vem 19-åringen var och vad det var som hände innan han eller hon körde på min mamma. (Skriv högst en A4.)

Skrivövning 2

En mamma är stressad och har glömt bort att hon ska köra sina barn till handbollsmatchen. Hon är bakfull men måste skjutsa barnen för att de ska hinna i tid. Du bestämmer hur det slutar. Skjutsar hon barnen eller väljer hon att lösa det på något annat sätt? Kommer de fram till träningen? Möter de några föräldrar som känner lukten av alkohol? Eller kan du se någon annan utgång? (Skriv högst en A4.)

Hemuppgift (frivillig)

Låt eleverna berätta för sina föräldrar om filmen och tillsammans med dem diskutera konsekvenser av att blanda alkohol och trafik.

Låt dem även diskutera varför vissa personer väljer att köra rattfulla medan andra inte gör det, i motsvarande situation. Och vad kan vi göra för att undvika att det händer igen?

Åk 9

Pass 2: Att vara en förebild och påverka andra

Kortfakta

Syfte: Vi kan alla vara förebilder för andra. Diskutera och reflektera över vad som krävs för att vara en förebild.

Lektionslängd: 70 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Material till passet:

Fyra hörn - ta ställning

Scenario: Din kompis lovade att köra dig hem från festen. Nu märker du att han har druckit. Han tycker att du självklart ska åka med, men du vill inte. Han brukar bli så arg och du är rädd att han i ren ilska åker iväg om du säger det till honom. Vad ska du göra?

1. Jag åker med för att hålla honom lugn
2. Låter honom åka iväg själv – varför ska jag också riskera mitt liv?
3. Försöker ta nyckeln ifrån honom
4. Annat alternativ.

Stöd: Vad tycker du om situationen, kan det hända på riktigt och i så fall varför? Varför valde du detta alternativ? Vilka konsekvenser kan det få för föraren – polis, skada, död, m.m.? Kunde du ha förberett dig på något sätt? Är det något som vill byta hörn?

Att vara en förebild

Steg 1. Låt eleverna arbeta individuellt med frågorna i PDF-presentationen.

Steg 2. Diskutera därefter följande frågor, utgå från frågorna i övningen.

- Ge exempel på positiva förebilder. Varför är dessa personer förebilder?
- Hur tror du att du ska vara för att andra ska se dig som en förebild? *Exempel: ta ansvar, visa respekt och ha rätt attityd mot andra m.m.*
- Vilka kända personer skulle du kunna tänka dig att använda i en reklamkampanj för Don't drink & drive? Motivera och nämn några av de egenskaper som en sådan person ska ha.

Samla och skriv upp alla förebilder och deras egenskaper på tavlan och diskutera.

Sammanfatta

- Tror du att du är förebild för någon annan? Vem då och varför tror du att det är så? Om inte, vad krävs för att du ska bli det?
- Har personer som är förebilder ett extra ansvar mot andra människor? Motivera.
- Har förebilder en större påverkan på dig än andra människor?
- Finns det något som vi har diskuterat i dag som du vill ta med dig och som kommer att påverka dig i framtiden?

Fördjupning (frivillig)

Diskutera varför vissa personer passar att vara med i reklamkampanjer och andra inte. Fundera över vilken reklam som passar för vilka kändisar.

Hemuppgift (frivillig)

Förslag på uppgifter för eleverna att arbeta med hemma tillsammans med föräldrarna:

- Vilka förebilder har de övriga i familjen och varför är just dessa förebilder för dem?
- Har deras förebilder påverkat dem på något sätt? *Exempel: kläder, sätt att vara.*

Åk 9 | Pass 3: Undersökning & Elev till elev

Kortfakta

Syfte: Om ungdomar har kunskap och har fått möjlighet att reflektera över frågorna vet de förmodligen hur de på bästa sätt kan påverka sina skolkamrater. Ungdomar utbildar ungdomar. Målet är att äldre elever ska få yngre elever att reflektera över och ta ställning mot alkohol och droger i trafiken. På vilket sätt anser ungdomar att det är möjligt att påverka varandra till att ta ställning mot påverkade förare i trafiken?

Lektionslängd: 110 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd. Användbar fakta om alkohol och droger i trafiken finner du som kopieringsunderlag i slutet av denna lärarhandledning. Obs! För att genomföra den här övningen bör eleverna ha viss förkunskap inom ämnet alkohol och droger i trafiken.

Material till passet:

Uppvärmning - Sant eller falskt

- Alla som vistas i trafiken, även cyklister, ska rätta sig efter de allmänna regler som finns. (Sant)
- Ungdomar är överrepresenterade när det gäller rattonykterhet (Sant) *Fördjupa: Varför?*
- Tjejer löper större risk än killar i trafiken (Falskt) *Fördjupa: Fler killar än tjejer kör alkoholpåverkade.*
- Mer än 90 procent av Sveriges befolkning anser att straffet för rattfylleri borde vara hårdare (Sant)
- 25 % av de fordonsförare som omkommer i åldern 15-24 år som omkommer i singelolyckor är påverkade av alkohol. (Falskt) *Fördjupa: Hela 50 % är rätt svar.*
- I vissa lägen är det okej att åka med påverkade förare (Falskt) *Fördjupa: Diskutera utifrån lag och moral, exempelvis om en påverkad förare skjutsar en person med livshotande skador riskerar båda att råkar illa ut.*
- Att dricka skadar ingen annan än mig (Falskt) *Fördjupa: I många fall kan en påverkad person påverka andra i sin omgivning negativt, exempelvis i trafiken.*

Genomgång av gruppövning

Berätta för eleverna att de ska få möjligheten att påverka andra ungdomar att ta ställning mot alkohol och droger i trafiken. Tanken är att de ska fundera över hur man kan utbilda andra ungdomar i frågan. Genom att söka och samla in information samt genom att intervjua andra ungdomar ska de bygga en presentation för att utbilda andra ungdomar. Gå tillsammans med

eleverna igenom övningen så att alla grupper förstår uppgiften. Poängtera att deras arbete ska genomsyras av ett eller flera av följande huvudbudskap;

- Kör aldrig påverkad av alkohol eller droger
- Vägra åka med en onykter förare
- Hindra andra från att köra påverkade

Gruppövning

Låt eleverna arbeta med uppgiften. Den går ut på att eleverna ska samla information och undersöka hur andra ungdomar i klassen eller på skolan tycker att vi kan påverka varandra att ta avstånd från alkohol och droger i trafiken.

Eleverna ska sedan göra en presentation med bilder, Keynote eller Powerpoint som ska syfta till att få andra ungdomar att inte åka påverkade i trafiken. De ska använda ett eller flera av de huvudargument som anges i början av övningen. Eleverna ska använda sig av den information de samlar in och av den undersökning som de genomför bland andra ungdomar. Poängtera gärna för dem att de ska försöka hitta starka argument eller konkreta exempel på vad påverkade förare kan orsaka.

Presentation

Låt alla grupper presentera sina förslag. Diskutera gärna de olika förslagen.

Sammanfatta

Förslag på frågor för att sammanfatta övningen:

- Kan du ge exempel på vad vi har pratat om och lärt oss idag?
- På vilket sätt kan det påverka dig i framtiden?

Fördjupning (frivillig)

Börja med att tillsammans välja ut de presentationer som förmedlar de bästa budskapen och den presentation som eleverna tror kan påverka bäst. Låt sedan eleverna diskutera och fundera över hur de kan visa upp dessa i klassrummet, under föräldramöten, i skolan m.m. Om ni har tid och möjlighet kan ni visa upp presentationerna på de platser eleverna kommer överens om.

Hemuppgift (frivillig)

Gör en presentation i hemmet. Låt föräldrarna skriva ett kort omdöme om elevens presentation.

Åk 9 | Droger och trafik - Välj livet

Kortfakta

Syfte: Övningen syftar till att ungdomar ska få en ökad medvetenhet om risker och konsekvenser av drogpåverkan i trafiken samt hur man aktivt kan ta ställning mot droger i trafiken. Frågor om ansvar, lagstiftning och kroppens påverkan av droger tas upp med hjälp av diskussionsövningar.

Lektionslängd: 140 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta pass. Du hittar den via hemsidan www.trafikverket.se/ddd. Ta också med tomma A4-papper och se till att alla har tillgång till penna.

Material till
passet:

Uppvärmning - Sant eller falskt

Inled lektionen med att eleverna får reflektera kring droger i trafiken. Läs gärna frågorna högt och låt eleverna själva reflektera över svaren. Läs därefter tillsammans faktatexten i slutet av övningen och avsluta med att gå igenom svaren till "Sant eller falskt-övningen". Alla svaren finns i faktatexten. Frågorna är relativt öppna i syfte att skapa ett diskussionsunderlag till hur man ska förhålla sig till ämnet.

1. Är det enligt lag totalförbud mot att köra om man har tagit narkotika?
Svar: Både ja och nej. Det är nolltolerans, såvida inte substansen har använts enligt läkarordination.
Stödfrågor: Varför? Hur påverkar narkotika körförmågan?
2. Är det mest kvinnor som omkommer i narkotikarelaterad trafikolycka?
Svar: Nej, det är till övervägande delen män som omkommer i narkotikarelaterade trafikolyckor.
Stödfrågor: Varför? Vad är det som gör detta?
3. Påverkar droger körförmågan?
Svar: Ja
Stödfrågor: På vilket sätt kan de påverka?
4. Kan man bli rapporterad flera gånger för rattfylleri av samma intag av narkotika?
Svar: Ja. Narkotika kan finnas kvar i blodet under en längre period, vilket kan medföra att man kan rapporteras flera gånger för samma intag.

Rangordning/Listning

1. Arbeta utifrån frågeställningen ”Vad kan man göra för att minska antalet narkotikapåverkade i trafiken?” Låt eleverna enskilt skriva ner förslag, och därefter rangordna dem – viktigast först.

Stöd: Om eleverna tycker att frågan är för svår kan man ge underfrågor som: Hur kan en narkotikapåverkad person uppträda? Vilka sinnen är särskilt viktiga när man är i trafiken? Vilken påverkan har det på samspelet i trafiken om man inte är vid sina sinnens fulla bruk? Vilket ansvar har man att hindra en narkotikapåverkad person att ge sig ut i trafiken? Vad är det värsta som kan hända?

2. Dela in klassen i mindre grupper. Låt eleverna läsa upp sina rangordningar för varandra. Varje gruppmedlem inleder med det förslag som de rangordnar högst. Sedan tar gruppen fram en gemensam rangordningslista över de förslag som kommer upp.

3. Avsluta med att varje grupp får göra en presentation av gruppsammanställningen över förslagen.

Fyra hörns-övning - Hur skulle du göra? (40 min)

Stöd: I denna övning läser läraren upp ett scenario där han/hon ger gruppen fyra valmöjligheter utifrån scenariot. Låt de olika deltagarna tala om för varandra varför de har valt just det här hörnet. Därefter ska du som lärare initiera en dialog mellan hörnen. Fråga även om någon skulle vilja byta hörn efter att ha lyssnat på de andra. Avsluta genom att välja ut de scenarier du tycker passar din klass, det räcker med två-tre stycken.

Det är viktigt att poängtera att det inte finns rätt eller fel utan att deltagarna ska välja det hörn som stämmer bäst med hur de resonerar.

1. Låt oss säga att du sätter dig i en bil där föraren är narkotikapåverkad. Föraren orsakar en trafikolycka och en person skadas eller till och med dör. Vilket ansvar tycker du att du har i den här situationen?

- Jag körde inte, alltså var det inte mitt fel!
- Jag satte mig i en bil där föraren var narkotikapåverkad och vet att det var ett dåligt beslut, men det var ändå inte jag som körde och därför har jag inget ansvar för olyckan.
- Jag gjorde fel som satte mig i bilen och dessutom inte hindrade den narkotikapåverkade föraren från att köra .
- Annat alternativ.

2. Dela in klassen i mindre grupper och be dem komma på egna situationer med olika valmöjligheter som handlar om trafik och narkotika. Låt sedan grupperna presentera sina situationer för klassen och genomför tillsammans fyra hörns-övningar med utgångspunkt i dessa situationer.

Sammanfattning (40 min)

Avsluta gärna övningen med en summering och diskutera följande frågor:

- Vad har vi diskuterat under övningen?
- Har ni lärt ert något av varandra?
- Har någon ändrat ståndpunkt under samtalets gång?
- Vad var mest intressant och vad kommer du att komma ihåg efter övningen?

Fördjupning (frivillig)

Be eleverna fundera över vad som kan förhindra narkotikapåverkade förare i trafiken. Dela sedan ut tomma A4-sidor och låt eleverna enskilt skriva korta insändartexter till tidningar för att få andra i samhället att förstå riskerna med narkotika i trafiken.

Hemuppgift (frivillig)

Låt eleverna diskutera följande frågeställningar tillsammans med föräldrarna:
Vilka negativa effekter har droger på kroppen och hur påverkar det körförmågan?

Fakta om droger i trafiken

År 2014 anmäldes totalt 26 300 rattfylleribrott, varav 12 500 var drograttfylleri. Av omkomna motorfordonsförare har i genomsnitt cirka sju procent en konstaterad halt av droger i kroppen. Dessa är nästan uteslutande män och endast ett litet fåtal är kvinnor. Cirka två tredjedelar av dem är personbilsförare och cirka en tredjedel motorcyklister. Cirka tio procent av totala antalet omkomna motorcykelförare har droger i kroppen. Amfetamin och THC är de vanligaste substanserna och singelolycka den vanligaste olyckstypen.

Det finns många typer av droger. En del är illegala, som exempelvis amfetamin, cannabis, heroin och kokain, medan andra är legala läkemedel. Med ordet droger menas här även läkemedel. Vissa läkemedel är narkotikaklassade och kan ge ett beroende.

Alla droger som påverkar nervsystemet och som leder till trötthet, dåsighet, nedsatt uppmärksamhet, sömnlighet eller upprymdhet kan också påverka körförmågan.

Jämfört med alkohol är kunskapen liten om hur övriga droger påverkar körförmågan och därmed trafiksäkerheten. Anledningarna är flera, exempelvis finns det många droger med olika effekter och det är svårt att forska om illegala substanser. Polisen får inte heller rutinmässigt kontrollera om förare är drogpåverkade.

Det är enligt lag förbjudet att köra med ett narkotikaklassat ämne i blodet, det är nollgräns som gäller. Undantag från nollgränsen görs för de förare som har narkotikaklassade läkemedel utskrivna på läkares ordination och när de tar dem i den dos som föreskrivits. Många droger finns också kvar i kroppen en längre tid, vilket gör att en drog kan ge utslag och rapporteras som drograttfylleri långt efter att intaget har skett.

Fakta om alkohol och droger i trafiken

Nästan alla trafikanter i Sverige anser att alkohol, droger och trafik inte hör ihop. Ändå kör tusentals påverkade förare varje dag på våra vägar. De utsätter inte bara sig själva för risker och livsfara, utan även alla runtomkring. Vi gör alla ett medvetet val – att köra eller inte köra onykter är definitivt något vi själva bestämmer. Precis som att vi själva väljer att åka eller inte åka med någon som kör rattonykter.

Exempel på statistik kring trafikolyckor:

- Det sker mer än en begravning varje vecka året runt på grund av alkohol och narkotika i trafiken.
- Varje år dör ca 70 personer i alkohol- eller narkotikarelaterade trafikolyckor.
- Två av tio dödade förare i trafiken har alkohol i kroppen
- Mer än var tredje ung förare som dödas i trafiken har alkohol i kroppen.
- Nästan hälften av alla singelolyckor med dödlig utgång är alkoholrelaterade.
- Av de motorfordonsförare i åldern 15-24 år som omkommer i singelolyckor har hälften alkohol i kroppen
- Betydligt fler män än kvinnor kör alkoholpåverkade.
- 7 % av männen i åldern 20-24 år säger att de under det senaste året kört bil efter att de druckit alkohol.
- Var åttonde kvinna i åldern 18-19 år säger att de åkt med en alkoholpåverkad förare det senaste året.
- Risken att dödas i trafiken är ca fyrtio gånger större när man åker moped eller motorcykel än när man åker bil.
- Var fjärde dödad mopedist är onykter.
- 40 procent av omkomna mopedister i åldern 0-17 år har inte använt hjälm eller har inte haft den korrekt fastspänd. En riktigt fastspänd hjälm skulle troligen ha räddat livet på fler än hälften av dem.
- Hälften av mopederna är trimmade och åtta av tio föräldrar känner till detta.
- En krock i 50 km/tim motsvarar ett fall från tredje våningen i ett hyreshus.

Vad säger lagen?

Rattfylleri och grovt rattfylleri

Rattfylleri innebär att en person som kör ett motordrivet fordon:

- har minst 0,2 promille alkohol i blodet eller 0,1 milligram per liter i utandningsluften,
- har narkotiskt ämne i blodet (gäller ej om substansen använts enligt läkarordination), eller
- är så påverkad av alkohol eller annat medel att personen inte kan köra på ett betryggande sätt.

Grovt rattfylleri innebär att en person som kör ett motordrivet fordon:

- har minst 1,0 promille alkohol i blodet eller 0,5 milligram per liter i utandningsluften,
- annars är avsevärt påverkad av alkohol eller annat medel, eller
- kör på ett sånt sätt att det innebär påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Straff och konsekvenser

Straffet för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader. Dessutom återkallas vanligtvis körkortet under 12 månader.

Vid grovt rattfylleri kan straffet bli fängelse i högst två år och körkortet återkallas under 24 månader. Grovt rattfylleri i kombination med grovt vållande till annans död kan ge åtta års fängelse.

Den som kört moped onykter eller kört trimmat kan nekas körkortstillstånd.

Alla som vistas i trafiken, även cyklister, ska rätta sig efter de allmänna regler som finns. Om man cyklar berusad och brister i omsorg och varsamhet kan man dömas för vårdslöshet i trafik och få dagsböter.

Vill du läsa mer finner du bestämmelserna i följande två lagar

- Trafikförordningen (1998:1276), 3 kap. 1 §
- Lagen om straff för vissa trafikbrott (1951:649), § 4 och 4 a

Värt att tänka på

Du har ett val. Att köra eller inte köra onykter är definitivt något du väljer själv. Samma sak är det om du åker med någon som kör rattfull.

Omdöme. Alkohol dämpar hämningar och sätter ned omdömet, minskar självkritiken och förmågan att göra realistiska bedömningar. Alkoholen har också direkta effekter på prestationsförmågan.

Synförmåga. När alkoholhalten i blodet ökar, minskar ögonens koordinationsförmåga. Det leder till sämre förmåga att bedöma avstånd. Vid ökad promillehalt ökar risken för dubbelseende. I mörker är effekterna särskilt påtagliga. Redan vid 0,1 promille ökar känsligheten för att bli bländad och det tar längre tid att få tillbaka mörkerseendet.

Reaktionsförmåga. Även låga promillehalter gör att reaktionstiden förlängs. Det gäller särskilt i situationer som är komplexa och där man snabbt måste välja åtgärd.

Koordination. Det centrala nervsystemet bedövas av alkoholen. Därför blir samspelet mellan muskler och nerver sämre.

Uppmärksamhet. Alkohol gör att hjärnan inte klarar av att hålla reda på lika mycket information som vanligt. Det innebär bland annat att en påverkad person inte kan ta in information från lika stort synfält som när han eller hon är nykter. Effekten blir något som kallas tunnelseende. Det betyder att den påverkade riskerar att missa väsentlig information och därmed blir mindre uppmärksam.

Trötthet. Alkohol har en dämpande effekt på kroppen, även om den som är påverkad kan känna sig stimulerad. Det märks inte att tröttheten smyger sig på.

Kritiska situationer. Risken för olyckor ökar även vid låga promillenivåer. Praktiska försök visar att förarens förmåga att klara situationer som kräver plötslig undanmanöver är klart försämrade redan vid 0,2-0,3 promille.

Ytterligare material och användbar
information hittar du på:

www.trafikverket.se/ddd

Trafikverket, 781 89 Borlänge, Besöksadress: Röda vägen 1
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 0243-750 90

www.trafikverket.se